

*Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky*

G. K. Chesterton a netradiční detektivka

*Paradox, filozofie zdravého rozumu a poezie každodennosti v detektivních
příbězích G. K. Chestertona
(bakalářská práce)*

Autor: Anna Rosáková (Anglická filologie)

Vedoucí práce: PhDr. Libor Práger

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci 15. 5. 2011

.....

Anna Rosáková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. Liboru Prágerovi a svojí rodině za pomoc a podporu.

Obsah

1. Úvod	3 - 4
2. Z historie detektivky	5 - 12
2.1. Počátky detektivky	5 - 7
2.2. Zlatý věk detektivky	8 - 9
2.3. Chestertonův vztah k detektivce	9 - 12
3. Chestertonovy detektivky a jejich specifika	13 - 31
3.1. Detektivové	13 - 18
3.1.1. Otec Brown	13 - 15
3.1.2. Pan Pond	16
3.1.3. Gabriel Syme	17
3.1.4. Bratři Grantové	17 - 18
3.2. Zločinci a ostatní postavy	18 - 20
3.3. Prostředí	20 - 21
3.4. Chestertonova filozofie	22 - 31
3.4.1. Křesťanství	22 - 24
3.4.2. Filozofie zdravého rozumu	24 - 25
3.4.3. Poezie každodennosti	25 - 28
3.4.4. Paradox	28 - 31
4. Závěr	32
5. Shrnutí	33 - 38
6. Anotace	39 - 40
7. Bibliografie	41 - 42

1. Úvod

Gilbert Keith Chesterton (1874-1936) byl britský spisovatel, básník, esejista, autor biografií a v neposlední řadě literární kritik. Jeho dílo obsahuje romány, povídky, eseje, ale i životopisy slavných britských autorů (Robert Browning, Charles Dickens) a světců (svatý František z Assisi). Česká veřejnost Chestertona zná především jako autora mnoha detektivních příběhů, jejichž hlavním hrdinou je otec Brown.

Jelikož byl Chesterton velmi plodný autor a jeho dílo je velmi obsáhlé a rozmanité, není možné ho v rámci bakalářské práce prozkoumat celé. Proto byla zvolena pouze část jeho díla, a to detektivky. Žánr detektivní fikce byl z Chestertonovy rozsáhle bibliografie vybrán z mnoha důvodů. Především proto, že on sám byl velkým milovníkem a zastáncem detektivek. Dalším důvodem je i fakt, že doba, ve které autor žil, bývá také nazývána Zlatým věkem detektivky. Detektivní žánr byl ve středu zájmu, a kromě Chestertona se mu věnovalo mnoho dalších britských autorů, jako Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Dorothy L. Sayers atd. V roce 1929 byl založen spolek autorů detektivek – Britský detektivní klub, ve kterém se již zmínění spisovatelé sdružili. Jeho prvním předsedou byl až do své smrti v roce 1936 právě Chesterton. Členové klubu se dohodli na pravidlech, která by každá detektivka měla splňovat, a Chesterton tato pravidla shrnul do přísahy, kterou musel každý z nich složit.

Přestože byla detektivka tehdy velmi populární, jak mezi autory tak mezi čtenáři, objevily se i názory, že detektivka je literatura podřadná a nekvalitní. My se nejprve budeme snažit dokázat, že Chesterton neviděl detektivku jako podřadnou, ale že mu naopak tento žánr poskytoval vhodný prostor pro manifestaci jeho filozofie a literárních metod. A to především paradoxu, kterého Chesterton ve svém díle využíval velmi hojně a mistrně.

Dále chceme prozkoumat, čím se autorovy detektivky liší od ostatních detektivních příběhů Chestertonových současníků. Pokusíme se zjistit, proč a jak autor užívá paradoxu, a jak se v Chestertonových příbězích odráží prvky jeho životní filozofie, například poezie každodennosti a filozofie zdravého rozumu. Použitou metodou bude převážně analýza textů primární literatury (*Anarchista Čtvrtek*, *Klub podivných živností*, *Paradoxy pana Ponda* a příběhy otce Browna).

V první části se zmíníme o historii detektivních příběhů a zaměříme se především na tzv. Zlaté období detektivky, do kterého spadá i většina Chestertonovy tvorby. Zároveň zjistíme, jaký byl jeho vztah k detektivce, a pokusíme se dokázat, že jím nebyla vnímána jako pokleslý žánr. Druhá část se zaměří na jednotlivé prvky Chestertonových detektivek. Přiblížíme si detektivy, zločince, zločiny a prostředí, ale také Chestertonovu filozofii, a zjistíme, v čem jsou jeho detektivky tak specifické a výjimečné. Protože zastáváme názor, že Chestertonovy detektivky vybočují z řady ostatních detektivních příběhů.

2. Z historie detektivky

2.1. Počátky detektivky

Na začátek bychom si měli ujasnit, co to vlastně detektivka je. V *Lexikonu literárních pojmů* je detektivka definována takto:

„Detektivní literatura (z lat. *detegere*= odkrývat, odhalovat) – oblast tzv. populární literární produkce, zahrnující povídky, novely a romány, jejichž nejsilnějším motivem je motiv vraždy nebo zločinu, poutající senzačností čtenářovu pozornost. Skutečnost bývá reprodukována jen povrchně, stejně tak psychologické vykreslení postav, naopak charakteristická je schematičnost dějů a příběhů a ustálené, šablonovité mravní normy založené na principu vítězství dobra nad zlem a spravedlivého potrestání zla. Na počátku detektivky se obvykle stane zločin – konflikt, od něhož se odvíjí příběh plný napětí a tajemství. Jeho řešení bývá co nejméně pravděpodobné. Nejdůležitější centrální postavou bývá detektiv.“¹

Rozličné příběhy s detektivními prvky se sice objevují již ve starověkém Řecku, Číně nebo arabském světě, a to především v lidové slovesnosti (v pověstech a pohádkách). Za opravdového zakladatele tohoto žánru je ovšem považován Edgar Allan Poe. Josef Hrabák tvrdí, že Poe vycházel z tradice gotického románu, ale povznesl tyto romantické příběhy o tajemných hradech, loupežnicích a dámách v nebezpečí na vysokou literární úroveň.² Svými příběhy jako „Vraždy v ulici Morgue“ nebo „Záhada Marie Rogétové“ nastolil příklad, jež britští autoři začali následovat. Poe také stvořil postavu detektiva, kterou se později nechali inspirovat i další autoři. Některé z vlastností Augusta Dupina si pro své detektivy vypůjčili Arthur Conan Doyle i Gilbert Keith Chesterton. Pro Sherlocka Holmese je stejně jako pro Dupina řešení zločinů zábavou a koníčkem. Oba dva také používají dedukci a analytické myšlení.

¹ Pavera L., Všetická, F. *Lexikon literárních pojmů* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002) s. 76.

² viz Hrabák, J. *Napínavá četba pod lupou* (Praha: Československý spisovatel. 1986) s. 14.

S Chestertonovým otcem Brownem má Dupin zase společné to, že se snaží vcítit do myšlení zločince.

Výše zmíněný Arthur Conan Doyle byl dalším velkým klasikem detektivky. Pro vývoj detektivního žánru byly klíčové jeho příběhy s detektivem Sherlockem Holmesem. Holmes je vysoký hubený gentleman. Zločiny řeší díky svým výborným znalostem chemie, anatomie, kriminalistiky a především pomocí logického uvažování. Na počátku dvacátého století se objevila spousta detektivek, které příběhy Sherlocka Holmese napodobovaly. Chesterton Doylovo dílo obdivoval, ale sám se nechtěl zařadit mezi tu spoustu autorů detektivek, kteří se ho snažili jen bezmyšlenkovitě kopírovat. Přestože byl jinak všeobecně zastáncem tradice, v tomto případě chtěl být originální, bořit zaběhnutá klišé a čtenáře neustále překvapovat. A to se mu také podařilo. Jeho otec Brown je úplným opakem Sherlocka Holmese. Svoje případy neřeší pomocí vědeckých postupů, ale díky znalosti lidské duše. Svůj úsudek nestaví na faktech. Ví, že fakta ve skutečnosti často dokážou zastřít pravdu. Místo toho si všímá obyčejných věcí, které ostatní nepokládají za důležité.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století došlo k obrovskému rozvoji detektivky. Jaké ale byly jeho příčiny? Douglas Hewitt se domnívá, že k tomu vedly především dvě okolnosti. První z nich byl zákon z roku 1870, který zavedl povinnou školní docházku pro všechny děti od pěti do třinácti let. Se zvýšením gramotnosti se utvořila rozsáhlá skupina částečně vzdělaných čtenářů, kteří toužili číst populární literaturu. Druhá okolnost je spíše psychologicko-sociálního charakteru. Ke konci století začaly být ohrožovány veškeré hodnoty a řád staré doby a nová doba byla očekávána s velkou nejistotou. Tehdy se detektivka chopila úkolu odhalit zločince, kteří onen řád narušují, a potrestat je, aby tím byli

lidé ujištění, že stabilita bude vždy opět obnovena. Detektiv představoval strážce stability, který je chytřejší než zločinec.³

Důvod, proč jsou detektivní příběhy mezi lidmi tolik oblíbené, zajímal i Chestertona. V několika esejích obhajoval uměleckou hodnotu detektivky, ze které odvozoval i její velkou popularitu: „Máme-li se pokusit vystihnout pravý psychologický důvod popularity detektivek, musíme se zbavit mnoha prázdných frází. Není například pravda, že lidé dávají přednost špatné literatuře před dobrou, a čtou detektivky, protože je to špatná literatura. [...] Čtou-li se detektivky s větším nadšením, než jízdni řády, pak je to rozhodně proto, že jsou umělečtější.“⁴ Zároveň by Chesterton pravděpodobně souhlasil s teorií Douglase Hewitta o tom, že detektivové byli strážcové řádu. Sám je totiž přirovnával k potulným rytířům.

Domníváme se, že na tomto místě by nebylo od věci zmínit i názor Karla Čapka, který byl Chestertonovým současníkem a také velkým znalcem a obdivovatelem. Chestertonova filozofie a tvorba podstatně ovlivnila Čapkovo dílo. V esejí „Holmesiana, aneb o detektivkách“ Čapek píše, že: „Lidé se nezajímají o zločiny jen pro jejich literární působivost, nýbrž pro jejich povšechnou možnost. Zajímají se o ně jako o něco důležitého a osobně blízkého. Vzrušuje je hrůzyplná vyhlídka, že se to dá udělat. Poutá je to jako strašné odhalení jistých možností. [Je to vlastně] jediná otevřená možnost, kterak se zaobírat utajovanou zločinností.“⁵ Chesterton by Čapkovi pravděpodobně dal zapravdu. Sám totiž ve své *Autobiografii* tvrdí něco podobného. Říká, že už se ve svém životě mnohokrát stal vrahem, a dodává k tomu: „Je pravda, že většinu těch zločinů jsem spáchal na papíře, a studentům vřele doporučuji vybit své zločinecké sklony podobně [...]“⁶

³ viz Hewitt, D. *English Fiction of the Early Modern Period 1890 – 1940*. (London: Longman, 1988) s. 91.

⁴ Chesterton, G. K. *Ohromné maličkosti. Obrany* (Praha: Vyšehrad, 1976) s. 148.

⁵ Čapek, K. *Marsyas, aneb na okraj literatury* (Praha: Československý spisovatel, 1971) s. 143.

⁶ Chesterton, G. K. *Autobiografie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007) s. 241.

2.2. Zlatý věk detektivky

V časovém vymezení Zlatého věku detektivky se jednotlivé prameny liší. Některé tvrdí, že začal okolo roku 1911 a skončil před druhou světovou válkou, jiné že v podstatě trvá dodnes. Většinou však takto bývá označováno období dvacátých a třicátých let dvacátého století. V tomto období tvořili nejznámější autoři detektivek a vzniklo nejvíce klasických detektivních příběhů. V roce 1929 byl založen Britský detektivní klub (The British Detection Club). Jeho členy byli E. C. Bentley, Agatha Christie, Dorothy L. Sayers, Ronald Knox a další. Předsedou byl zvolen Chesterton. Sestavili pravidla, kterými by se každá detektivka měla řídit. Byla to vlastně pravidla fair play vůči čtenářům. Chesterton sám tvrdil, že čtenáři detektivek chtějí být klamáni, ale férově. Pravděpodobně Chesterton, nebo Dorothy L. Sayers, vytvořili z těchto pravidel přísahu. Členové Detektivního klubu museli tedy slíbit, že jejich detektivové budou správně a poctivě vyšetřovat zločiny, které jim jsou předkládány za pomoci rozumu, jež jim autor propůjčí, a nebudou se spoléhat na božské zjevení, ženskou intuici, rituály, podvody, náhodu, či vyšší moc.⁷ K tomu navíc museli přislíbit, že nebudou před čtenáři skrývat žádné důležité stopy a budou psát spisovnou angličtinou.

Kromě této přísahy vznikl ještě soubor deseti pravidel, který sestavil Ronald Knox. Uveřejnil ho v předmluvě knihy *Nejlepší detektivní příběhy 1928-29*, kterou sám editoval. Toto desatero je u nás známé díky Josefu Škvoreckému, který na jeho porušování postavil celou sbírku detektivních povídek *Hříchy pro pátera Knoxe*. Také mnoho britských autorů tato pravidla nebralo příliš vážně a často je porušovalo. Pravidlo číslo sedm, že pachatelem nesmí být sám detektiv, porušila například Agatha Christie v románu *Poirotův poslední případ* (bývá také nazýván *Opona*). Jak název

⁷ Sayers, D. „The Detection Club Oath“ <<http://www.sfu.ca/english/Gillies/Engl38301/oath.htm>>. „Do you promise that your detectives shall well and truly detect the crimes presented to them using those wits which it may please you to bestow upon them and not placing reliance on nor making use of Divine Revelation, Feminine Intuition, Mumbo Jumbo, Jiggery-Pokery, Coincidence, or Act of God?“

napovídá, detektiv Hercule Poirot udělá pomyslnou tečku za všemi svými případy tím, že se v této knize stane sám vrahem a nakonec umírá.

Přestože se autoři detektivek snažili být inovativní, bylo ve Zlatém věku detektivky nastoleno nejedno detektivní klišé. Autoři až příliš často zasazovali své příběhy do typického prostředí britského venkova, používali stále stejné archetypy postav a schémata děje se neustále dokola opakovala. Jako konkrétní příklad nám v tomto případě opět může posloužit tvorba Agathy Christie. Mnoho jejích příběhů (*Vánoce Hercula Poirota*, *Temný cypřiš*, *Poslední víkend*, *Záhada na zámku Styles* a další) má stejné schéma. Na venkovském sídle se sejde společnost lidí, kteří skrývají svá tajemství z minulosti, a dojde k vraždě. Náhodou je přítomen i detektiv a policie se na místo buď nemůže dostat, nebo si neví rady. Tudíž detektiv vyřeší vše sám. A čtenáři se někdy může zdát, že je až příliš vševědoucí. Podobných zaběhnutých schémat se ve dvacátých a třicátých letech drželi i ostatní autoři detektivek. Velmi oblíbeným klišé byla také takzvaná záhada zamčeného pokoje, kdy je vražda spáchána za zdánlivě nemožných okolností. Od doby, kdy tento motiv poprvé představil Edgar Allan Poe v povídce „Vraždy v ulici Morgue“, byl dalšími autory detektivek použit nesčetněkrát. A nevyhýbali se mu ani členové detektivního klubu jako Dorothy L. Sayers (*Mrtvola nutná*), Agatha Christie (*Vánoce Hercula Poirota*), a dokonce i G. K. Chesterton („Šíp z nebes“, „Záhada v hotelu Půlměsíc“, „Znamení psa“).

2.3. Chestertonův vztah k detektivce

Záhy po svém vzniku se detektivka stala velmi populární jak mezi spisovateli, tak mezi čtenáři, ale zároveň s tím začala být paradoxně vnímána jako pokleslý žánr. Chesterton ale názor, že detektivka je žánrem podřadným, rozhodně nezastával. A dával to jasně najevo. V rámci obhajoby detektivek napsal mnoho esejí, z nichž nejznámější je asi „Obrana detektivek“. V ní objasňuje svůj postoj k detektivním příběhům a obhajuje jejich hodnotu a přínos pro čtenáře. Chesterton věděl, že není možné generalizovat. Připustil, že existují špatné

detektivky, ale důležité je, že jsou také dobré detektivky, a to si mnozí lidé neuvědomují. Dobrá detektivka je pro ně nesmysl, asi jako „dobrý ďábel“.⁸

Chestertona mrzelo velké množství špatných literárních kritik a všeobecné pohrdání detektivním žánrem. Prostřednictvím eseje „O detektivkách“ vzkázal literárním kritikům, že literární dílo nemusí být nepopulární, aby mohlo být považováno za kvalitní. A nakonec hrdě prohlásil: „A pokud by kdokoli chtěl říct, že můj vkus je vulgární, neumělý a negramotný, mohu k tomu pouze podotknout, že jsem velmi spokojený s tím, že jsem tak vulgární jako Poe, tak neumělý jako Stevenson, a tak negramotný jako Andrew Lang.“⁹

Chesterton byl přesvědčen, že je možné napsat napínavý příběh, který ovšem nebude povrchní a plytký. Tvrdil ale, že takový příběh on sám nikdy nenapsal a nejspíš ani nenapíše. Svoje detektivky dokonce označil za jedny z nejhorších, co kdy byly napsány. To ale myslel spíše v žertu. A co tedy musí podle něj takový ideální detektivní příběh splňovat? Neměl by být příliš dlouhý. Chesterton preferoval spíše formu povídky než románu, protože, jak tvrdil, detektivka je maškaráda, ve které jednotlivé postavy mohou shodit své masky až těsně před koncem. Čtenář se nemůže dozvědět nic o psychologii, filozofii, morálce ani víře hlavních hrdinů dřív, než v poslední kapitole. A proto je vhodné, aby poslední kapitola byla zároveň první kapitolou.¹⁰ V jedné ze svých esejí o detektivkách pak Chesterton zdůrazňuje, že řešení by nemělo být příliš složité: „Druhým základním principem je to, že základem detektivní fikce není komplikovanost, nýbrž jednoduchost. Záhada se může jevit jako spletitá, ale ve skutečnosti musí být prostá. [...] Autorovým úkolem je

⁸ Chesterton. *Ohromné maličkosti. Obrany*, s. 148.

⁹ Chesterton, G. K. *Generally Speaking. A Book of Essays.* (Leipzig: Bernhard Tauchnitz, 1929) s. 10.

¹⁰ Chesterton. *Generally Speaking*, s. 14.

záhadu objasnit; ale nemělo by být zapotřebí vysvětlovat samotné objasnění.“¹¹

Pro Chestertona byla detektivka atraktivní z mnoha důvodů. Viděl v detektivních příbězích paralely s jeho oblíbeným historickým obdobím – středověkem. Detektivy a policisty přirovnával ke středověkým potulným rytířům, kteří trestali zlo a šířili dobro. Jsou to jacísi bojovníci proti chaosu, jehož představiteli jsou zločinci.¹² Dále pak tvrdí, že detektivka je: „nejstarší a jediný druh populární literatury, v němž se uplatňuje smysl pro poezii moderního života.“¹³ A poezie života je jedním ze základních kamenů Chestertonovy filozofie. Ve svých detektivkách Chesterton boří většinu výše zmíněných klišé a stereotypů Zlatého věku detektivky. Na rozdíl od mnoha ostatních detektivek, jejichž příběhy jsou povětšinou zasazeny do typického prostředí britského venkova, Chesterton rozehrává své příběhy ve zdech města. Město jako výdobytek moderní civilizace je pro Chestertona ještě poetičtější než venkov. A detektivové, řešící případy v tomto prostředí, si všímají každého detailu, i zdánlivě obyčejných věcí, a ty je nezřídka dovedou ke správnému řešení. K detektivce pak přirovnává dokonce i vědu, přestože jeho detektivové žádné vědecké poznatky a metody nepoužívají. Tvrdí, že: „Každá věda, dokonce i ta teologická, je jako velký kriminální příběh. Na rozdíl od něho však nepátrá, proč někdo přišel o život, ale naopak, proč vůbec žije.“¹⁴

Jelikož Chesterton nenáviděl umění pro umění, snažil se obohatit všechna svá literární díla o nějakou přidanou hodnotu. To potvrzuje i Antonín Přidal, když tvrdí, že: „Psaní mělo v jeho očích smysl jen tehdy, když tlumočilo autorovu „teorii života“ anebo když polemizovalo s teoriemi, které autor považuje za mylné.“¹⁵ Znamená to tedy, že tou

¹¹ Chesterton, G. K. „How to Write a Detective Story“. *The American Chesterton Society* [online]. <http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=900>.

¹² viz Chesterton. *Ohromné maličkosti. Obrany*, s. 151.

¹³ Chesterton. *Ohromné maličkosti. Obrany*, s. 148.

¹⁴ Tomský, A. *Úžas, radost a paradoxy života v díle G. K. Chestertona* (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007) s. 34.

¹⁵ Přidal, A. „Jak postavit detektivku na hlavu aneb experimenty začínajícího Chestertona“. In Chesterton, G. K. *Klub podivných Živností, Anarchista Čtvrtek* (Praha: Odeon, 1987) s. 289.

přidanou hodnotou byla Chestertonova filozofie. A zdá se, že právě detektivky byly velmi vhodným kanálem pro šíření životní filozofie. Filosofické spisy, eseje a stati totiž čte málokdo, kdežto napínavé příběhy čte rád skoro každý. A tak Chesterton své čtenáře nejen pobavil, ale také donutil k zamyšlení. Podle něj by ideální detektivka měla lidi přivést k pochopení toho, že na světě není třeba hledat jenom samé složitosti, ale že existují i jednoduché a obyčejné věci, které jsou hodny obdivu.¹⁶

¹⁶ viz Chesterton, G. K. „The Ideal Detective Story“. *The American Chesterton Society* [online]. <http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=906>.

3. Chestertonovy detektivky a jejich specifika

3.1. Detektivové

Detektivové účinkující v Chestertonových detektivkách jsou poměrně různorodí. Ať už se však jedná o postaršího katolického kněze nebo mladého bohémského básníka, mají všichni jisté společné znaky. Na rozdíl od Doylova Sherlocka Holmese nepoužívají dedukce ani vědeckých metod. Částečně i kvůli tomu, že sám Chesterton nebyl velkým obdivovatelem moderních vědeckých poznatků a zastáncem složitého vysvětlování na konci příběhu. Ovšem Chestertonovi detektivové nejsou ani vedeni nevysvětlitelnou intuicí, či jinými nadpřirozenými silami, protože Chesterton se řídil přísahou (viz 2.2.) Detektivního klubu, jehož byl sám členem a zpočátku i předsedou.

Chestertonovi detektivové jsou mistrnými znalci lidí, oplývají zdravým rozumem a mají smysl pro humor. Přesně jako jejich autor. Záhady a zločiny řeší tím způsobem, že si všímají drobností, které by leckdo přehlédl, a dívají se na věci z jiné perspektivy.

3.1.1. Otec Brown

Otec Brown je asi nejznámějším z Chestertonových detektivů. Má svůj předobraz v otci Johnu O'Connorovi, který byl Chestertonovým dlouholetým přítelem a také ho přivedl ke katolictví. Poprvé byl představen v povídce Modrý kříž, ovšem ještě ne v roli hlavního detektiva, ale v roli oběti zločinu.

Vybrat si pro postavu detektiva katolického kněze se může jevit poněkud zvláště až paradoxně. Chesterton svoji volbu vysvětluje takto: „Zdálo se mi, že tolik podceňování páteři jsou daleko inteligentnější než kdokoliv

jiný, že jsou to jen oni sami, kdo se ve světě intelektualismu pokoušejí používat svůj intelekt.“¹⁷ Ovšem intelligence sama o sobě ještě z člověka detektiva nedělá. Co například takový kněz může vědět o zločinu? Podle Chestertona poměrně dost. Otec Brown jako kněz moc dobře ví, že každý člověk má sklony ke hříchu. U zpovědi naslouchal nejednomu zločinci, a tak má zmapované jejich chování a dokonce i některé zločinecké triky, kterých při vyšetřování využívá. Otec Brown dokonce jeden čas pracoval jako duchovní v Hartlepoolské věznici, což ho s prostředím kriminálních živlů ještě více sblížilo. Díky tomu všemu se Brown dokáže do pachatele vcítit. Zná duši a mysl zločince a dokáže si představit jeho myšlenkové pochody a předvídat tak jeho chování.

Kromě znalosti psychologie zločinců má otec Brown jako detektiv ještě jednu velkou výhodu. Je totiž velice nenápadný. Snadno zapadne do jakéhokoli prostředí a nikdo si ho nevšimne. A když už si ho někdo zaregistruje, určitě v něm nehledá chytrého detektiva, který se nedá jen tak přelstít. Chesterton svůj záměr s otcem Brownem vyjádřil takto: „U otce Browna šlo o to, aby jeho hlavním rysem byl nedostatek typických rysů. Jeho význam spočíval v bezvýznamnosti a dalo by se říci, že jeho jedinou viditelnou vlastností bylo to, že byl neviditelný. Jeho obyčejný zevnějšek měl kontrastovat s nečekanou bystrostí a inteligencí, proto jsem jej učinil ošumělým a beztvarym, obličej kulatým a bez výrazu, chování neohrabaným, a tak dále.“¹⁸

Jak již bylo řečeno, otec Brown v sobě spojuje křesťanskou víru a zdravý rozum, což se samo o sobě může zdát paradoxní. Je to sice křesťan, ale stejně jako jeho tvůrce Chesterton se nenechává spoutat dogmaty. Jak tvrdí Zdeněk Stříbrný: „[Chesterton] Zůstával však na hony vzdálen jakémukoli dogmatismu, mysticismu nebo asketismu – naopak se snažil co nejsilněji zracionalizovat své myšlení a co nejvíce uvolnit svou

¹⁷ Chesterton. *Autobiografie*, s. 118.

¹⁸ Chesterton. *Autobiografie*, s. 243.

poetickou představivost.¹⁹ A stejně tak otec Brown nevěří v nadpřirozené síly a případ vždy vyřeší se zapojením racionálního uvažování a zdravého rozumu. Ty, kterým spojení katolictví a rozumu připadá nemožné, Chesterton ústy otce Browna neustále přesvědčuje o opaku. V povídce „Modrý kříž“ diskutuje otec Brown se zločincem Flambeauem, který se vydává za kněze a Brown pozná, že knězem není podle toho, že ve své řeči útočí na rozum. Otec Brown prohlašuje: „Lidé vytýkají církvi, že snižuje rozum, ale je to právě naopak. Jediná církev rozum vyvyšuje. Jediná církev učí, že Bůh je sám vázán rozumem.“²⁰

Stejně jako má Sherlock Holmes svého pomocníka Watsona, i otec Brown jednoho má. Je jím již zmíněný Hercule Flambeau. Největší a nejmazanější francouzský zločinec se paradoxně vzdá zločinu, aby se mohl postavit na správnou stranu zákona. Dokonce se stane soukromým detektivem. Ovšem znalec Chestertona v tomto paradoxu hned uvidí logiku. Bývalý zločinec přece nejlépe ví, co se ostatním zločincům odehrává v hlavě a může tak s úspěchem řešit různé zločiny. Pomocník je ovšem to jediné, co mají Holmes a Brown společného. Ve všem ostatním se naprosto liší. Chestertonovým záměrem bylo, aby jeho detektiv byl pravým opakem Holmese. A to nejen co se týče vzhledu. Holmes je vysoký štíhlý elegán, Brown je malý podsaditý človíček. Holmes sbírá důkazy a chladným úsudkem, bez zapojení citů systematicky dedukuje. Brown zapojuje hlavu i duši a případ vždy vyřeší s pomocí obrovské empatie a znalosti lidské povahy. Holmes se spoléhá na vědu, Brown na svoje životní zkušenosti. Holmese zajímají holá a jasná fakta, Brown ví, že holá fakta někdy dokážou zastřít pravdu, a proto vždy na skutečnost nahlíží z více stran.

¹⁹ Stříbrný, Z. *Dějiny anglické literatury 2. díl* (Praha: Academia, 1987) s. 617.

²⁰ Čulík, J. „Chesterton a paradox“. In Chesterton, G. K. *Modrý kříž* (Praha: Lidová demokracie, 1968) s. 30.

3.1.2. Pan Pond

Detektiv, objevující se v celkem osmi Chestertonových příbězích nazvaných *Paradoxy pana Ponda*, je ministerský úředník. Stejně jako otec Brown je menšího vzrůstu a celkově nevýrazný. Má špičatou bradku a svým vypouleným výrazem připomíná rybu. Podle rčení *Nomen omen* by se dal přirovnat k zahradnímu rybníčku – je konvenční, klidný až nudný, ale občas, stejně tak jako když z rybníčku najednou vyskočí ryba, Pond pronese naprosto nepochopitelnou poznámku, kterou rozčeří hladinu stereotypu. A právě tyto jeho nepochopitelné poznámky, tyto jeho paradoxy, se nakonec ukážou být jako klíčové v řešení případu. Například když v povídce „Tři apokalyptičtí jezdcí“ pan Pond pronese větu: „Vojáci maršála poslouchali příliš, a proto nedosáhli svého,“ nikdo z přihlížejících nechápe, že právě tento výrok je řešením celého příběhu. Maršál totiž vyslal tři jezdce. První vezl zprávu, ve které stálo, že jistý polský básník má být popraven. Generál ovšem daroval básníkovi milost, a tak vyslal druhého jezdce, který měl toho prvního dojet. Za generálovými zády však maršál vyslal jezdce třetího a řekl mu, aby se postaral o to, že druhý jezdec nedorazí do cíle. A tento rozkaz také splnil. Když byl k jezdci na dostřel, vypálil a zabil ho. Jakmile přijel blíž, zjistil, že to je vlastně jezdec první, který vezl rozsudek smrti. Druhý jezdec byl předtím zastřelen prvním, v domněnání, že jde o vojáka nepřátelské armády. Všichni tři jezdci tedy maršála poslechli, a právě proto mu jeho záměr nevyšel. A podobným způsobem, za pomoci paradoxu, pan Pond objasňuje i další případy. V Pondově případě ale záliba v paradoxech rozhodně není žádná póza. V příběhu „Červená a černá“ to potvrzuje jeden z jeho přátel: „Většina těch, co mluví v paradoxech, jsou obyčejní vejťahové. U Ponda je to jinak, ten upadá do paradoxů, protože se nechce vytahovat.“²¹ Je možné, že tímto výrokem Chesterton naráží na Oscara Wildea, který často a rád pronášel aforismy založené na paradoxu, aby pobavil společnost a upoutal na sebe pozornost.

²¹ Chesterton, G. K. *Příběhy otce Browna. Paradoxy pana Ponda* (Praha: Odeon, 1985) s. 360.

3.1.3. Gabriel Syme

Mladý bohémský básník Gabriel Syme je poněkud netradičním detektivem ve velmi neobvyklé detektivce nazvané *Anarchista Čtvrtek*. Syme má světlou bradku, řídké blondaté vlasy a modré oči. Sám o sobě pak tvrdí, že je básníkem řádu a důstojnosti.²² Řád je pro Symea tím nejvyšším principem. Aby ho mohl chránit, dal se k policii a bojuje proti anarchistům, kteří všechen řád boří. Díky dalšímu básníkovi, anarchistovi Gregorymu, se infiltruje do tajného spolku anarchistů a snaží se zabránit jim ve spáchání atentátu v Paříži. Může se zdát, že Syme si na básníka jen hraje, aby se mohl dostat blíž k anarchistům, ale tak to není. Ve čtvrté kapitole Chesterton píše: „Gabriel Syme nebyl jenom detektiv předstírající, že je básník; ve skutečnosti to byl básník, který se stal detektivem. Ani jeho nenávisť k anarchii nebyla předstíraná. [...] Nedospěl k svému stanovisku na základě nějaké bezzubé tradice. Jeho touha po důstojnosti byla spontánní a náhlá, byla to vzpoura proti vzpouře.“²³ Syme je zkrátka odvážný rebel, který, na rozdíl od otce Browna, občas jedná trochu zbrkle, ale je obdařen stejně dobrými pozorovacími schopnostmi.

3.1.4. Bratři Grantové

Bratři Basil a Rupert Grantovi jsou hlavními hrdiny *Klubu podivných živností*. Basil je asi šedesátiletý právník, bývalý soudce, mystik a básník, který málokdy vychází z bytu. Jeho mladší bratr je všeměl a muž mnoha povolání, toho času zrovna soukromý detektiv, který velmi rád bloumá ulicemi města a sleduje podezřelé indicie, které by mohly poukazovat na nějaký zločin. Oba dva spolu vzájemně kontrastují i ve způsobu řešení případů. Rupert dedukuje za pomoci rozumu, čímž odkazuje na metody Sherlocka Holmese, jenomže se vždy mýlí. Basil naopak zůstává většinou klidný, pozoruje okolí, všímá si drobností a srovnává si všechno v hlavě, aby nakonec začal jednat a svým řešením všechny překvapil. Dale

²² Chesterton, G. K. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek* (Praha: Odeon, 1987) s. 134.

²³ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 160.

Ahlquist naznačuje, že předobrazem bratří Grantů byli sami bratři Chestertonové. Basil se totiž svými vlastnostmi velmi podobá Gilbertovi a Rupert zase jeho mladšímu bratru Cecilovi.²⁴

Většinou to vypadá, že Basil přišel o zdravý rozum. Jako když v povídce „Podivné spekulace obchodníka realitami“ hledají s bratrem dům poručíka Keitha, ale na udané adrese je jen pustina a dva vysoké stromy. Když to Basil spatří, začne rychle šplhat do koruny jednoho ze stromů a tvrdí, že už za chvíli je poručík pohostí vínem a jeho bratr si myslí, že zešlel. Ke stejnému závěru o Basilově duševním stavu dojde i v povídce „Ztřeštěné chování profesora Chadda“, když místo toho, aby se pokusil pomoci profesoru Chaddovi, který pravděpodobně zešlel, začne, stejně jako on, poskakovat po jedné noze a druhou vyhazovat do vzduchu. Basilovo chování se podobá šílenství ve všech povídkách, kde vystupuje, ale ani v jednom případě se Basil ve skutečnosti nezbláznil. Protože, jak řekl sám Chesterton: „Šílenec není člověk, který ztratil rozum. Šílenec je člověk, který ztratil všechno kromě rozumu.“²⁵ A to je právě případ Basila Granta. Může se zdát, že se chová jako šílenec, ale to je právě proto, že používá zdravý rozum. Jeho bláznivé chování má vždy logický důvod a vždy vede k vyřešení případu.

3.2. Zločinci a ostatní postavy

Zločinci jsou spolu s detektivy základními postavami všech detektivek. O tom není pochyb. Kdyby se v detektivce neobjevil žádný zločinec, nemohl by logicky být spáchán žádný zločin a detektiv by neměl co vyšetřovat. Podíváme-li se však blíže na detektivky G. K. Chestertona, zjistíme, že mnohých z nich toto tvrzení tak úplně neplatí. V *Klubu podivných živností* se Rupertu Grantovi vždy někdo jeví být nanejvýš podezřelý. Například dva muži, kteří v suterénu svého domu vězní nebohou stařenku nebo jiný muž, který stáhne majora Browna do sklepa a

²⁴ Ahlquist, D. „The Club of Queer Trades“. *The American Chesterton Society* [online].

<http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=306>.

²⁵ Tomský, s. 90.

bezdůvodně ho tam zbije. Rupert tyto lidi považuje za jasné zločince, dokud se na to svými očima nepodívá jeho bratr Basil a nezjistí, jak to je doopravdy. Pak se ukáže, že oni údajní zločinci jsou vlastně čestní lidé, kteří se zločinem nemají nic společného, ale jsou jen trochu zvláštní či výstřední. Ti dva muži totiž starou dámu v suterénu nevěznili, ona tam byla dobrovolně a muž ve sklepe dělal pouze svou práci, protože byl zaměstnán Agenturou pro dobrodružství. Ke zjištění, že vlastně žádní zločinci nikdy neexistovali, dojdeme i na konci *Anarchisty Čtvrťka*. Takže opravdové zločince můžeme najít snad jen v příbězích otce Browna. I tam se ale zřídkakdy jedná o kruté a chladnokrevné vrahy, kterým jde o peníze či dědictví. Když už se Chestertonovi zločinci odhodlají vraždit, většinou tím chtějí pomstít nějakou velkou křivdu, kterou jim oběť provedla v minulosti. Jako když syn pomstí smrt otce („Zločin na ostrově“) nebo zaměstnanci se pomstí svému krutému a povýšenému zaměstnavateli („Záhada v hotelu Půlměsíc“). Zločinci jsou zkrátka vždy prezentováni tak, aby čtenář alespoň dovedl pochopit pohnutky, které je k takovému činu dovedly, a ve většině případů s nimi mít i soucit.

Co se týče dalších postav, zajímavé je, že se v Chestertonových detektivkách často objevují cizinci. A to především cizinci orientálního původu, kteří jsou téměř vždy spojováni s něčím negativním. V jednom příběhu je indický kouzelník podezřelý z vraždy svého mecenáše, v jiném příběhu je další Ind obviněn z krádeže rubínu atd. Také postavy, které jsou jiného, než křesťanského vyznání, jsou pro Chestertona automaticky záporné. To dokazuje jeho předsudky vůči jiným náboženstvím. Jako příklad nám poslouží jeden z příběhů otce Browna nazvaný „Apollonovo oko“. V něm se vrahem stane kněz boha Apollona, praktikující toto novou víru. Skrz otce Browna Chesterton na konci příběhu tvrdí: „Ujišťuji vás, že jsem věděl, že to udělal on [Apollonův kněz], ještě dřív, než jsem věděl, co udělal.“²⁶

²⁶ Chesterton. *Modrý kříž*, s. 155.

Zaměříme-li se naopak na kladné charaktery, zjistíme, že to jsou v převážné většině křesťané a mnozí z nich jsou příslušníci malých národů. Pro ně měl Chesterton zvláštní slabost. Podporoval například Poláky a Iry a také stál na straně Búrů v Búrské válce – tehdejším konfliktu v jižní Africe.

3.3. Prostředí

Na rozdíl od ostatních detektivek Zlatého věku, které se obvykle odehrávají na nějakém venkovském sídle, Chesterton své příběhy často zasazuje do městského prostředí. Město se mu jevilo romantičtější než venkov a skrývalo podle něj četná tajemství: „Světla velkoměsta začínají žhnout jako oči nespočetných skřítků, neboť střeží nějaké, byť primitivní tajemství, které zná spisovatel, kdežto čtenář ne. Každý zákrut ulice se podobá prstu, který na ně ukazuje; každý fantastický obrys komínů na obzoru signalizuje s divokým posměchem význam záhady.“²⁷ To se Chesterton snaží ukázat v *Klubu podivných živností*. Záhady čekají v Londýně na každém rohu, a tak mají Rupert a Basil Grantovi stále co objasňovat. Především Rupert rád slídí po tajemstvích, která město ukrývá, až to občas přehání: „Chodil po Londýně, mozek mu pracoval na plné obrátky, takže Rupert věřil spiknutí i ve srážce dvou drožek a viděl řízení osudu v padající zápalce.“²⁸ Na druhou stranu se ve městě opravdu dějí zvláštní a zajímavé věci. Dva mladíci vězni v suterénu starou dámu, useknutá hlava ležící na chodníku mluví, Basil Grant zdánlivě bezdůvodně povalí na zem a sváže důstojného starého pána... Město v Chestertonově podání je zkrátka jako jedno velké jeviště, na kterém se neustále odehrávají tajuplné příběhy.

V románu *Anarchista Čtvrtek* Chesterton využívá míst, která se jinde, než ve městě nenachází. Důležitou roli zde totiž hrají podzemní chodby a katakomby, ve kterých se anarchisté ukrývají. Když se ale Syme a jeho kumpáni přesunují do Francie, mění se i prostředí. Místo města se

²⁷ Chesterton. *Ohromné maličkosti. Obrany*, s. 149.

²⁸ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 104.

najednou ocitají na venkově. Z pomyslné tmy a chaosu civilizace, kde se vše jeví úplně jinak, než bylo ve skutečnosti, se najednou ocitnou v přírodě, kde panuje světlo a jasný řád. Není náhoda, že právě v tomto prostředí se příběh rozuzluje, všichni sejmou své masky a mohou se opět navrátit ke zdravému rozumu: „Přišli na otevřené prostranství zalité sluncem, které, jak Symeovi připadalo, symbolizovalo také jeho návrat k zdravému rozumu.“²⁹

Příběhy otce Browna jsou, co se týče prostředí, velmi různorodé. Některé z nich se odehrávají ve městě a důležitou roli v nich hraje moderní zařízení (jako třeba výtahová šachta v povídce „Apollonovo oko“). Jiné povídky zasazuje Chesterton v duchu tradice na britský venkov. Většinou do nějakého starého aristokratického sídla, hotelu, či hospody. Ale velmi důležitým prostředím je také příroda. Chestertonova příroda je romantická. Podobně jako byla u romantických autorů vlastně další postavou v příběhu a odrážela rozpoložení hlavního hrdiny, u Chestertona zrcadlí dusnou a napínavou atmosféru a dává nám vytušit, že se stal (nebo stane) nějaký zločin. Jako například v povídce „Neřešitelný problém“, kde je na zahradě nalezen oběšený a probodnutý starý pán: „Kráčeli kolem moruší a zahrada kolem působila dojmem zlověstné plnosti, jak tomu bývá, když země je ve skutečnosti jasnější než obloha. V rozptýleném světle vypadaly vrcholky stromů jako bledě zelené plameny šlehající k obloze, která se přes bohatou škálu rudé a fialové zatmívala přicházející bouří. Totéž světlo ozařovalo pruhy trávníku a záhony. A všude, kam dopadlo, se zdály věci záhadnější a pochmurnější. Záhon byl poset tulipány, které vypadaly jako kapky tmavé krve.“³⁰

²⁹ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 236.

³⁰ Chesterton. *Modrý kříž*, s. 358.

3.4. Chestertonova filozofie

3.4.1. Křesťanství

Přestože křesťanství tvoří základ mnoha Chestertonových děl, Chesterton sám nebyl křesťanem hned od narození. Během svého života se přikláněl k mnoha vírám. Začínal jako pohan a panteista. V *Ortodoxii* tvrdí: „Ve dvanácti letech jsem byl pohanem a v šestnácti naprostým agnostikem.“³¹ Poté si prošel obdobím duševní krize, a až posléze se stal křesťanem. Nejdříve byl protestantem a nakonec pevně zakotvil u katolické víry.

Křesťanství je podle něj neodmyslitelně spojeno se zdravým rozumem. Jedním z důvodů, proč se Chesterton nakonec stal katolíkem, byla mimo jiné i jeho obava ze ztráty zdravého rozumu. Když mu bylo asi dvacet let, prožíval období silné duševní krize. Děsily ho pochody odehrávající se v jeho hlavě, které nemohl úplně ovlivňovat. Dělal mu potíže rozpoznat dobro od zla. Nedokázal rozlišit realitu od snu a silně pochyboval, jestli vůbec nějaká realita existuje. Jestli to všechno okolo není jen fikce. Potřeboval nějakou jistotu, oporu a pevně vytyčené hranice. Začal číst velké množství filozofických spisů, mimo jiné i spisů skeptiků kritizujících křesťanství. A byli to paradoxně právě skeptikové, kdo Chestertona přesvědčil, že křesťanství bude pro něho to pravé. Chestertona zaujalo především to, že křesťanství obsahovalo mnoho paradoxů, které byly blízké paradoxům všedního života.³² Tvrdil, že křesťanství v sobě spojuje mnoho protikladů, což tomuto náboženství mnozí lidé často vytýkají. Pro Chestertona to ovšem byl důvod, proč křesťanství tolik obdivoval.

Jak už bylo řečeno, Chesterton se po absolvování spletité cesty mezi mnoha náboženstvími nakonec stal katolíkem. Křesťanská víra se stala středobodem jeho života a základním kamenem jeho filozofie. Není tedy divu, že se velmi silně odráží také v Chestertonově tvorbě. Nejvíce samozřejmě v dílech o křesťanství přímo pojednávajících, jako jsou obrany

³¹ Chesterton, G. K. *Ortodoxie* (Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1992) s. 73.

³² viz Chesterton, *Autobiografie*, s. 131.

Heretikové a *Ortodoxie* nebo životopis svatého Františka z Assisi. Ale ani Chestertonovy detektivky nejsou prosty křesťanských prvků. V příbězích otce Browna je katolický kněz symbolem nejenom křesťanské morálky, ale také, jak tvrdí Jan Čulík: „[...] moudrosti instituce, kterou [Chesterton] obdivoval a jejíž obraně věnoval v podstatě celý život a dílo.“³³

V *Anarchistovi Čtvrťkovi* Chesterton možná dokonce zobrazil křesťanského boha. Neděle, tato všeobjímající a všudypřítomná postava nápadně připomíná boha, a to především v poslední kapitole, která se odehrává v jeho domě. Tam se všichni falešní anarchisté převléknou do kostýmů symbolizujících jednotlivé dny stvoření světa a seřadí se okolo trůnu, na němž sedí Neděle. Sám autor románu však tvrdí, že postava Neděle boha ve smyslu křesťanském symbolizovat nemá: „Často jsem býval dotazován, co míním monstrózním pantomimickým strašidlem, které se jmenuje Neděle. Někteří přitom naznačovali, v jistém smyslu nikoliv neprávem, že bylo zamýšleno jako rouhačská podoba Tvůrce. Podstatné však je, že celá ta věc byla noční můra, která popisovala věci ne takové, jaké jsou, ale jakými se jevily mladému pesimistovi devadesátých let, a že to strašidlo, které se zdálo brutální, ale bylo současně skrytě laskavé, nebylo ani tak Bůh ve smyslu náboženském nebo nenáboženském, ale spíš Příroda, jak se jevila pesimistickému panteistovi.“³⁴ Výše zmíněný mladý pesimista devadesátých let nápadně odkazuje k samotnému Chestertonovi zamlada. Celý detektivní román *Anarchista Čtvrtek* lze tedy považovat za příběh o Chestertonově mladické duševní krizi a cestě z ní, na jejímž konci potkal tu pravou víru a možná i boha.

Křesťanství je úzce spojeno se všemi ostatními prvky Chestertonovy filozofie. Lépe řečeno ostatní prvky z něj vychází, či jsou přímo jeho součástí. Zdravý rozum je pro Chestertona téměř ekvivalentem víry, na

³³ Čulík, s. 380.

³⁴ Chesterton. *Autobiografie*, 74.

paradoxech je křesťanství založeno a k úžasu nad nejobyčejnějšími věcmi života je potřeba pokora, která je jednou ze základních vlastností každého opravdového křesťana. Je to vlastně takový kruh, ve kterém na sebe vše navazuje. Díky křesťanství si Chesterton zachoval zdravý rozum, s jeho pomocí dokázal obdivovat drobnosti a žasnout nad naprostými samozřejmostmi (v dobrém slova smyslu) a pomocí paradoxu se na ně snažil upozornit i své čtenáře.

3.4.2. Filozofie zdravého rozumu

Zdravý rozum tvořil zásadní součást Chestertonovy životní filozofie. Spojoval ho s mnoha věcmi. Tou nejdůležitější z nich bylo poněkud překvapivě náboženství, konkrétně křesťanství. Jak sám Chesterton prohlásil: „Když člověk přestane věřit v boha, první o co přijde, je zdravý rozum.“³⁵ Jinými slovy, když lidé nevěří v boha, jsou pak schopni věřit čemukoli. To je sice tvrzení velmi odvážné a kontroverzní a leckdo by si s ním mohl dovolit polemizovat, ale pro Chestertona to byla nevyvratitelná pravda. Křesťanství totiž hlásá základní pravdy, na které se člověk může spolehnout, jako že svět je skutečný, nebo že naše činy mají vždy nějaké důsledky. Podle Chestertona historie prokázala, že křesťanství je jedinou vírou, která dokáže zdravý rozum ochránit.³⁶

Zdravý rozum je také spojen s tradicí. Chesterton tradice miloval a ctil. Neztotožňoval se s názorem, že co je nové a moderní, je automaticky dobré. Preferoval to, co je prověřené časem. Tvrdil, že zdravý rozum k nám často přichází ve formě tradice a na tradici a zdravém rozumu je založena demokracie.

A jak se zdravý rozum odráží v Chestertonových detektivkách?

Zdravý rozum je v Chestertonových detektivkách klíčový. Všichni detektivové ho používají k rozřešení svých případů. Důkazem toho budiž

³⁵ Olson, C. E. „Seeing With the Eyes of G. K. Chesterton. An Interview With Dale Ahlquist“. *Ignatius Insight* [online]. <http://www.ignatiusinsight.com/features2006/dahlquist_gkeyes_july06.asp>.

³⁶ Ahlquist. „Recovering The Lost Art of Common Sense“. *Ignatius Insight* [online]. <http://www.ignatiusinsight.com/features2006/dahlquist_commonsense_jun06.asp>.

postava otce Browna, která v sobě spojuje zdravý rozum a víru. V mnoha případech, kdy si všichni skeptikové nedokážou najít jiné vysvětlení, než že spáchaný zločin je dílem nadpřirozených sil (např. „Záhada v hotelu Půlměsíc“, „Zpěv létajících ryb“, „Šíp z nebes“ atd.), je paradoxně otec Brown tím, kdo zapojí zdravý rozum a nalezne racionální vysvětlení.

V *Anarchistovi Čtvrťkovi* Chesterton dokonce označuje zdravý rozum za revoltu. Když popisuje rodinné zázemí básníka a policisty Symea, jehož příbuzní byli různí fanatikové, tvrdí že: „Sám obklopený od dětství každým myslitelným druhem revolty, musel se tedy Gabriel uchýlit do revolty, a uchýlil se k jediné, která zbývala – k zdravému rozumu.“³⁷ Díky němu se přidal k policii a začal ve jménu řádu bojovat s anarchií. Ovšem během svého boje začíná o svém rozumu silně pochybovat. Je svědkem tolika zvláštních a zdánlivě nevysvětlitelných situací (jako když vidí staříckého profesora běhat jako mladíka, nebo když při zápase bodne markýze do srdce a on se neskácí k zemi, ani z něj neteče krev), že mu z toho jde hlava kolem. Ale když se na vše podívá i z jiné perspektivy, nakonec zjistí, že vše má velmi prosté vysvětlení.

V *Klubu podivných živností* to na první pohled vypadá, že tím, kdo používá zdravý rozum, je Rupert Grant. V Chestertonově podání ale, jak už víme, zdravý rozum není spojený s vědou, nýbrž s vírou. Rupert sice používá vědecké postupy a chladnou logiku, ale zdravý rozum v Chestertonově pojetí ne. Ten používá jeho bratr Basil, přestože se čtenáři může zdát, že je tomu naopak (viz 3.1.).

3.4.3. Poezie každodennosti

Chesterton si velmi brzy po překonání již zmíněné duševní krize uvědomil, že člověk by se měl radovat už jen z toho, že je. Jak říká Jan Čulík: „Existovat je Chestertonovi nejúžasnějším faktem na světě.“³⁸ On sám se dokázal radovat z maličkostí a především si nepatrných všedních

³⁷ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 160.

³⁸ Čulík, s. 389.

věcí pozorně všimal a žasl nad nimi. Tyto nepatrné věci, kolem kterých denně chodíme a denně je používáme, aniž bychom si uvědomili jejich existenci a důležitost nazval, stejně jako celou sbírku svých esejů, ohromné maličkosti. Jsou to například věci, které člověk najde ve své kapse, jako kousek křídly nebo starou jízdenku. V Chestertonovi pouhý pohled na tyto obyčejné věci vyvolá vlnu asociací, které vyústí v přímo filozofické zamyšlení se nad světem. U zmíněné bílé křídly došel například k závěru, že bílá je barvou, a ne absencí barvy.

„Svět nikdy nezajde na nedostatek divů. Svět zajde na nedostatek údivu,“³⁹ tvrdil Chesterton. Vadilo mu, že lidé považují většinu věcí na světě za samozřejmost nehodnou povšimnutí. Považoval za svůj úkol otevírat lidem oči a ukazovat jim to, co nevidí, přestože to mají neustále před sebou. Ve své *Autobiografii* říká: „Ale rád bych, aby si čtenář dobře zapamatoval, že toto byl můj první problém, jak z hlediska chronologického, tak do značné míry i logického: jak přimět lidi, aby si uvědomili zázrak a krásu bytí v prostředí, které jejich každodenní kritický pohled vidí víc jako mrtvé než živoucí a které jejich představitelství denně znovu umrtvuje.“⁴⁰ Řešení tohoto problému našel Chesterton v paradoxu. Zdánlivě protimluvnými tvrzeními dokázal čtenářům předkládat běžné pravdy, a tím k nim přitáhl jejich pozornost a donutil je k zamyšlení se nad nimi.

V Chestertonových detektivkách hrají věci, které lidé považují za samozřejmé a nevšímají si jich, často klíčovou roli. Příběhy jsou postavené na tom, že detektiv, narozdíl od čtenáře, si oněch drobností všimne a najde v nich řešení celého případu. Pro ilustraci nám velmi dobře poslouží příběh „Neviditelný muž“. Na první pohled je jasné, že se v jednom bytě odehrála vražda. Mrtvola však není k nalezení a policista, který stál před budovou i pouliční prodavač pečených kaštanů svorně tvrdí, že do bytu neviděli nikoho přijít, ani z něj odejít. Všechno objasní až otec Brown,

³⁹ Tomský, s. 36.

⁴⁰ Chesterton. *Autobiografie*, s. 99.

který ví, že některých lidí si jednoduše nevšimneme, protože je jejich přítomnost naprosto běžná. Takovým člověkem je i pošťák, který vstoupil do domu, vykonal vraždu a mrtvolu odnesl ve velkém pytli na dopisy, aniž by si to policista či prodavač uvědomili. V příběhu „Nesprávný tvar“ zase otec Brown odhalí vraha díky další drobnosti. Je zavražděn spisovatel, který právě píše román o hypnóze. Na stole se najde papír s posledními slovy oběti. Ta zní: „Umírám vlastní rukou, a přesto zavražděn.“ Tím padne okamžitě podezření na indického hypnotizéra. Otec Brown si ale povšimne, že horní roh onoho papíru je odstříhnutý, a dojde mu, že ho odstříhl vrah, protože na něm byly uvozovky. Ten papír totiž neobsahoval poslední slova spisovatele, ale byla to část jeho románu. Pravému vrahovi se velice hodila, jelikož zdánlivě usvědčovala Inda.

Otec Brown ale není jediným, kdo si všímá obyčejných věcí a hledá v nich něco neobyčejného. I Basil Grant to tak dělá. Když profesor Chadd začne vyhazovat nohy do vzduchu, je to pro všechny jasná známka šílenství. Ani je nenapadne hledat v tom něco jiného. Jediný Basil Grant ale vyzoruje, že ty pohyby mají určitou logiku. Zjistí, že je to vlastně nový způsob komunikace, nový jazyk, který si profesor sám vymyslel. V jiném příběhu zase udá poručík Keith policii po roztržce na ulici nesprávnou adresu. Všichni si myslí, že to udělal proto, aby ho policie nemohla dohledat. Jenže Basil to tak jednoznačně nevidí a nakonec přijde na to, že ta adresa vůbec nebyla nesprávná. Policie se totiž domnívala, že „V jilmech“ je název ulice, ale poručík bydlel doopravdy v jilmech, tedy ve stromovém domě v korunách jilmů.

Chestertonovy detektivky čtenáře učí, že být všímavý se vždy vyplatí, protože na světě je tolik krásných věcí. A nejsou to jen ty neobvyklé věci, které nás udivují na první pohled. Každá maličkost, je totiž podle Chestertona hodna údivu. Ale k tomu, aby bylo možné žasnout nad maličkostmi, potřebuje člověk pokoru. Chesterton tvrdí, že: „Má-li člověk svůj svět zvětšit, musí se sám stále umenšovat. Vznešené vize, velká města i strmící vrcholky jsou dílem pokory. [...] Celá tato gigantická

představivost, jež je snad největší radostí člověka, je v podstatě naprosto pokorná. Bez pokory nelze mít z ničeho potěšení.“⁴¹

Chesterton se zkrátka na svět dívá dětskýma očima. Stejně jako dítě žasne, když poprvé vidí rozsvícený vánoční stromeček, nebo když se poprvé rozjede na kole, Chesterton žasl pokaždé, když ráno vyšlo slunce a když se mu podařilo ve zdraví prožít další krásný den. Podle Lucie Rušarové se Chesterton: „dokázal dívat na každodenní příhody i předměty, se kterými přicházíme denně do kontaktu, z několika úhlů pohledu. Obyčejnou realitu nebral jako samozřejmost a neustále se snažil v ní nalézt něco nového, nad čím by mohl užasnout.“⁴² Pokaždé, když našel něco hodného údivu, napsal o tom nějakou esej nebo na tom třeba postavil detektivní příběh a tím sdílel svůj úžas s ostatními. Jak tvrdí Dale Ahlquist: „Chesterton bývá někdy osočován z toho, že se opakuje, ale to je pouze kvůli tomu, že lidé potřebují, aby jim byly neustále připomínány prosté, zásadní a základní věci.“⁴³

3.4.4. Paradox

Slovo paradox pochází z řeckého paradoxos, což znamená nepodobný, náhlý, neočekávaný. Je to překvapující výrok, který odporuje vžitým a zaběhaným představám. Spojuje pojmy a představy, jež si navzájem odporují.⁴⁴ A právě svojí zdánlivou nelogičností k sobě přitahuje pozornost posluchačů či čtenářů. Už v antickém Řecku užívali rétoři paradoxních tvrzení nejen proto, aby přitáhli pozornost posluchačů, ale především, aby je přiměli přemýšlet o tom, co bylo řečeno. Ke stejným účelům slouží paradox i v literatuře. Chesterton vystihl účel paradoxu hned v úvodní kapitole Anarchisty Čtvrťka, kde básník Syme tvrdí, že: „paradox je vhodný prostředek, jak lidmi otrást, aby si uvědomili nějakou opomíjenou

⁴¹ Chesterton. *Ortodoxie*, s. 26.

⁴² Rušarová, L. *Estetická kategorie úžasu v díle G. K. Chestertona*. (Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010) s. 28.

⁴³ Ahlquist. „Recovering The Lost Art of Common Sense“.

< http://www.ignatiusinsight.com/features2006/dahlquist_commonsense_jun06.asp>.

⁴⁴ Pavera, Všetická, s. 265.

pravdu.⁴⁵ Ale paradox nemusí lidmi vždy jen otrást, často je dokáže i pobavit. Podle Alexandera Tomského: „Smyslem paradoxu je ovšem také legrace: vyjádříte-li něco jako protimluv, jako kontradikci, člověk se zasměje a rozum zbystří.“⁴⁶ Není tedy divu, že Chesterton paradox tak hojně využíval. Legrace a humor mu totiž byly vlastní, a když s jejich pomocí mohl ještě čtenáře upozornit na nějakou přehlíženou pravdu, bylo to pro něj ideální.

Je známo, že paradox používali ve svých dílech mnozí britští autoři. A to především G. B. Shaw a Oscar Wilde. A používal ho také Chesterton. Paradoxy užívané těmito třemi autory se od sebe ovšem značně liší. Wildovy paradoxy byly paradoxy slovními. V souladu s principy dekadence to byly jakési na pohled krásné schránky, které ovšem byly uvnitř prázdné. Podle Jana Čulíka byl Wilde mistrem slova, ale nechával se natolik unést formou, že to občas vedlo až k zamlžení myšlenky, generalizaci a zjednodušování.⁴⁷ A ve své kritice Wildových aforismů jde ještě dál, když tvrdí, že: „jde většinou o brilantní slovní hříčky, které zkazily v dalších letech pověst paradoxu natolik, že Shaw i Chesterton musili předstírat, že jejich formulace nemají s paradoxem nic společného.“⁴⁸

G. B. Shawovi sloužil paradox spíše ke zdůraznění kontrastu mezi starým a novým. Slovy Jana Čulíka: „Můžeme-li nazvat Wildův paradox verbálním, jde u Bernarda Shawa výrazně o paradox ve službách vývojové myšlenky. Vývoj je boj protikladů, boj mezi starým a novým, a paradox je výrazem tohoto procesu.“⁴⁹

O paradoxu v Chestertonově díle tvrdí Zdeněk Sříbrný: „Chesterton užíval spíše paradoxů myšlenkových, situačních a vypravěčských. S oblibou líčil věci tak, aby vše nasvědčovalo právě opaku toho, co hodlal

⁴⁵ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 139.

⁴⁶ Tomský, s. 10.

⁴⁷ viz Čulík, s. 384.

⁴⁸ Čulík, s. 384.

⁴⁹ Čulík, s. 384.

dokázat, aby pak zvrátil celou argumentaci v její protiklad a překvapivě odhalil nějakou novou nebo dosud opomíjenou stránku skutečnosti. Chestertonův paradox nebyl paradoxem vývoje jako u Shawa, nýbrž paradoxem přítomnosti, kterou osvobozoval od konvence, modloslužebnického dogmatizování a papouškování idejí, od „myšlenek, které znemožňují myšlení“.⁵⁰

Chesterton často stavěl na paradoxu celou kompozici díla. Paradoxní princip kompozice textu se objevuje v mnoha Chestertonových detektivkách. Velmi jasně ho můžeme vidět například v detektivním románu *Anarchista Čtvrtek*. Čtenáři jsou na začátku příběhu prezentována fakta, která jsou naprosto jasná a logická. V tomto konkrétním případě je na začátku spolek šesti anarchistů, k nimž se v přestrojení za sedmého přidá básník a policista v jedné osobě a snaží se jim zabránit ve spáchání atentátu. V průběhu ovšem přicházejí drobná odhalení, že něco ve skutečnosti není takové, jak se to jevílo na začátku, a nakonec se ukáže, že vlastně všechno bylo úplně jinak. V *Anarchistovi Čtvrtkovi* se postupem času ukazuje, že mezi anarchisty se infiltrovalo více policistů a nakonec zjišťujeme, že ve spolku anarchistů vlastně nikdy žádný anarchista nebyl. Všechno zorganizoval nejvyšší anarchista, ale zároveň muž, který všechny ostatní přijímal k policii – Neděle. Chesterton si tak se čtenářem pomocí paradoxu pohrává a celou dobu ho šálí, aby ho nakonec překvapil, ba šokoval. Kromě toho, že je na paradoxu založena celá kompozice románu, vyskytují se v *Anarchistovi Čtvrtkovi* ještě i další paradoxy. Když ve druhé kapitole radí Gregory Symeovi jak vypadat nenápadně, užije k tomu paradox: „Chcete bezpečnou masku, o to vám jde? Něco, v čem byste vypadal zaručeně neškodně? Převlek, v kterém by nikdo nehledal bombu? [...] Tak se převlékněte za anarchistu, vy blázne! [...] Pak vás nikdo nebude podezřívat, že jste nebezpečný.“⁵¹ Díky dalšímu paradoxu pozná Syme, že jeden z anarchistů užívá převleku. Profesor de Worms je totiž vetřák, ale když v sedmé

⁵⁰ Stříbrný, s. 617.

⁵¹ Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 147.

kapitole pronásleduje Symea, paradoxně se pohybuje až neuvěřitelně rychle: „Každý pohyb starcovy roztřesené postavy a tápajících rukou, každé nejisté gesto a po něm následující přestávka plná paniky, by každého musely utvrdit v přesvědčení, že má před sebou ubohého invalidu s tělem téměř nemohoucím. Pohyboval se div ne po centimetrech a usedal zadýchaně, s nesmírnou opatrností. A přece – pokud by se filozofickým pojmům času a prostoru neupřel sebemenší praktický význam – bylo jisté, že také on utíkal za omnibusem.“⁵²

Dá se říct, že všichni Chestertonovi detektivové mají smysl pro paradox. Pan Pond vypráví svým přátelům příběhy s tajemstvím a nakonec je právě díky svému smyslu pro paradox objasní. Jak tvrdí Dale Ahlquist: „Je trefné, že jeho poslední dílo je věnováno jeho nejcharakterističtějšímu literárnímu prostředku. Je to jako kdyby Chesterton chtěl ještě naposledy trvat na tom, že jeho paradoxy jsou pouze samozřejmé pravdy, jenom stlačené na malém prostoru, který způsobuje to, že vypadají protichůdně.“⁵³ Také otec Brown, jako katolík, má samozřejmě smysl pro paradoxy všedního života, neboť samo křesťanství je na nich založeno. A nakonec Basil Grant velmi často sám jedná poněkud paradoxně. Jisté je, že právě smysl pro paradox pomáhá všem detektivům nazírat na realitu z jiného úhlu a dopátrat se tak pravdy.

⁵² Chesterton. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*, s. 190.

⁵³ Ahlquist, D. „Paradoxes of Mr. Pond“ *The American Chesterton Society* [online]. <http://www.chesterton.org/wordpress/?page_id=1941>.

4. Závěr

Na začátku jsme si stanovili cíl zjistit, jak se Chestertonovy detektivní příběhy liší od příběhů jeho současníků. Zjistili jsme, že rozdíly jsou v postavách detektivů, kteří řeší své případy díky znalostem lidské duše. Také v postavách zločinců, jejichž zločiny se nakonec ukážou být spíše neškodnými výstřednostmi. A rovněž v prostředí, ve kterém se příběhy odehrávají, neboť Chesterton, na rozdíl od ostatních, preferuje jako kulisy svých příběhů ulice města.

Chestertonovy detektivky nejsou jen pouhou senzací. Nejsou jen obyčejným honem za objasněním záhad a tajemství. Za dopadením pachatele a zjištěním jeho motivu. Nejsou to žádné šestákové krváky. Zločin totiž není to, o co v těchto detektivkách především běží. Samozřejmě po formální stránce Chestertonovy příběhy splňují parametry detektivky. Vyskytují se v nich zločinci i detektivové, většinou v nich dojde k nějakému zločinu, který je na konci objasněn. Čtenář toužící pouze po dobrodružství a napětí je uspokojen už tímto, řekněme, prvním rozměrem Chestertonových příběhů. Pozornější čtenář ovšem zjistí, že Chestertonovy detektivky v sobě skrývají další rozměr, určitou hlubší podstatu. Jsou to totiž bystrá pozorování světa kolem nás. Chesterton v nich odhaluje jasné a samozřejmé životní pravdy, kterých by si jinak většina lidí pravděpodobně nevšimla, či se nad nimi nepozastavila. Pomocí paradoxu nutí lidi se nad nimi zamyslet a používat k tomu i svůj zdravý rozum. A stejně tak to dělá i s věcmi okolo nás. Všimá si maličkostí, které s úspěchem přehlízíme, přestože jsou v našem životě důležité. A v neposlední řadě nás baví svým laskavým a jedinečným humorem. Skrze své příběhy s námi Chesterton sdílí svou životní filozofii a pohled na svět. Sdílí, ale nevnučuje. A je na každém z nás, co z toho přijme za své. Pokud tak ovšem učiní, jeho pohled na život bude obohacen o velkou dávku optimismu, a to je nepochybně pozitivní přínos.

5. Shrnutí

The main topic of this bachelor thesis is G. K. Chesterton and his unconventional detective stories. Gilbert Keith Chesterton (1874 – 1936) was a British writer, journalist, painter and poet. For his bibliography is very vast, we chose to examine only his detective stories, the main reason for our choice being Chesterton's great interest in detective fiction.

In the first part of this thesis the historical context is given. We learn some important facts from the history of detective fiction. Emphasis is put on the founder of the detective fiction – Edgar Allan Poe. Not only was he the father of this genre, but he also created the first great detective, August Dupin. Since then many British authors, including A. C. Doyle and G. K. Chesterton, borrowed some of Dupin's character qualities for their own detectives.

Arthur Conan Doyle was another great classic of detective fiction. His famous detective Sherlock Holmes is a tall and slim gentleman. He relies on his intellect and excellent knowledge of chemistry, anatomy and criminal science. His investigations are based on deduction and scientific methods. Many works that tried to imitate detective stories with Sherlock Holmes emerged at the beginning of the 20th century. Chesterton liked and admired Doyle's stories, but he did not want to copy them. His aim was to tear down the clichés and surprise the readers constantly.

At the turn of the 19th century detective stories became extraordinarily popular and many authors wondered why. Douglas Hewitt assumes that there are two main reasons. The first one was the rise of partially educated people (thanks to the Education Act of 1870), the second one was the uncertainty of the age. He claims: "In an age of increasing uncertainty about values and worry about threads to order, the function of the detective story is to locate wrongdoing in the criminal, to assure us that he will be found out and that threatened order will be restored. The

detective is the guardian of stability who is cleverer than the criminal.”⁵⁴ Chesterton attributed the high popularity of detective fiction to its literary qualities. In his essay “A Defence of Detective Stories” Chesterton claims: “In attempting to reach the genuine psychological reason for the popularity of detective stories, it is necessary to rid ourselves of many mere phrases. It is not true, for example, that the populace prefer bad literature to good, and accept detective stories because they are bad literature. [...] If detective stories are read with more exuberance than railway guides, it is certainly because they are more artistic.”⁵⁵ The opinion of Karel Čapek, who was Chesterton’s contemporary and admirer, is also worth mentioning. Čapek wrote that people are interested in crime, because there is always a possibility to commit it. And reading detective fiction is the only legal way how to occupy oneself with crime.⁵⁶

1920s and 1930s is often called The Golden Age of Detective Fiction. In this period the production of detective stories flourished. In 1929 The British Detection Club was founded. It was a society of authors who accepted certain rules for their detective stories. The first chairman was G. K. Chesterton. Some most famous members were Agatha Christie, Ronald Knox and Dorothy L. Sayers. The latter (or G. K. Chesterton) probably created an oath for The Detection Club members. “Do you promise that your detectives shall well and truly detect the crimes presented to them using those wits which it may please you to bestow upon them and not placing reliance on nor making use of Divine Revelation, Feminine Intuition, Mumbo Jumbo, Jiggery-Pokery, Coincidence, or Act of God?”⁵⁷ These were the rules for writing detective stories. Other rules were added by Ronald Knox, who put together a decalogue. However many authors did not take the rules very seriously and they often broke them. The most famous example of breaking the

⁵⁴ Hewitt, p. 91.

⁵⁵ Chesterton, G. K. *The Defendant*. Project Gutenberg [online]. <http://www.gutenberg.org/files/12245/12245-h/12245-h.htm#A_DEFENCE_OF_DETECTIVE_STORIES>.

⁵⁶ Čapek, p. 143.

⁵⁷ Sayers, D. „The Detection Club Oath“. <<http://www.sfu.ca/english/Gillies/Engl38301/oath.htm>>.

decatalogue (rule number seven – the murderer cannot be the detective himself) is Agatha Christie's *Poirot's Last Case* (also called *The Curtain*; 1975). Many detective clichés were also set up. The writers used the same setting, same archetypes of characters and same plots too often. The most popular scheme was a murder in a big mansion in the countryside with a close number of suspects. The locked room mystery was also very popular among the authors.

In the end of the first part of this thesis Chesterton's opinions on detective fiction are mentioned. He tried to defend this genre in many essays. In "The Defence of Detective Stories" Chesterton claims that detective stories are of high literary quality. The problem is that people are prejudiced and they think that to write a good detective story is impossible.⁵⁸

The second part of the thesis focuses on the specificity of Chesterton detective stories. Detectives, criminals, setting and Chesterton's philosophy are mentioned. Chesterton's detectives are quite different from all other detectives. Instead of using deduction and scientific methods they rely on their common sense and knowledge of the human mind. They also focus on small everyday things that other people hardly notice. These things are often crucial for the solution of the mystery. The most famous detective is father Brown. This short, plump, featureless character contrasts with Doyle's Holmes not only in his appearance, but also in his methods of investigations. As a priest father Brown is an expert on human behaviour and soul. He can guess what happens in the criminal's mind and predict how he will act. Other Chesterton's detectives include Mr. Pond (an elderly boring clerk, who explains mysteries using paradox), Gabriel Syme (a young poet and policeman who fights the anarchists in the name of order), and the Grant brothers (younger

⁵⁸ Chesterton, *The Defendant*. <http://www.gutenberg.org/files/12245/12245-h/12245-h.htm#A_DEFENCE_OF_DETECTIVE_STORIES>.

inconsiderate Rupert is always wrong, older calm and pensive Basil sometimes acts like mad, but always finds out the truth).

The criminals are another specificity of Chesterton's detective stories. Especially in the end of *The Club of Queer Trades* and *The Man Who Was Thursday* the readers learn that there are in fact no criminals. The suspects actually did not commit any crime and they are just a little weird or eccentric. Criminals can be found only in father Brown stories. However, mostly they are not cold-blooded maniacs. They commit small crimes and if they decide to murder someone, they usually want to take revenge for an old injustice. Just like a son who takes revenge for the murder of his father, or the employees who take revenge on their cruel and arrogant employer. But they are all presented in such way, that the readers feel sympathy with them.

Other characters often include strangers of oriental origin. These people, together with people of other than Christian faith, are mostly perceived by Chesterton in a negative way. Although they are seldom criminals, they are always suspected. Positive characters, on the other hand, are quite often Christians and members of small nations (Irish, Polish...), whom Chesterton fancied and supported.

The setting of Chesterton's detective stories is also specific. Chesterton, unlike most of his contemporaries, preferred city to country. He claimed that: "A city is, properly speaking, more poetic even than a countryside."⁵⁹ The city is simply a big stage, where something interesting happens all the time. Two young men imprison an elderly lady, a head cut of the body talks, anarchists have meetings in the catacombs....

Another distinguishing feature is Chesterton's philosophy. It can be seen in all of his detective stories. Chesterton, after a long way through many religions and philosophical currents, settled down in Christianity, more

⁵⁹ Chesterton. *The Defendant*. <http://www.gutenberg.org/files/12245/12245-h/12245-h.htm#A_DEFENCE_OF_DETECTIVE_STORIES>.

precisely Catholic faith. This influenced his whole life philosophy. He claimed that Christianity is connected with the common sense. If people stop believing in god, they lose their common sense. He knew what he was talking about, because in his twenties he went through a mental crisis. He did not believe in anything, including god. He was not even sure whether everything he perceives is real. He could not distinguish between good and bad, between reality and dream. Then he found a solid ground within the Christian faith. This religion was the basis for all elements of Chesterton's philosophy. Thanks to Christianity Chesterton was able to keep his common sense. With the common sense he could marvel at ordinary things. And he tried to remind his readers of those things using paradox.

Common sense was, according to Chesterton, connected with the Christian faith. The proof can be seen in Chesterton's detective stories. Detective father Brown is an incorporation of common sense together with faith. Even though he believes in god, he does not believe in magic, enchantment and miracles. In cases when there seems to be no other explanation than a miracle ("The Arrow of Heaven" or "The Miracle of the Moon Crescent"), the only one who stays rational is father Brown. He uses his common sense and in the end he finds out that the solution is quite reasonable.

Chesterton often marvelled at ordinary things of the life. It was a part of his philosophy that the small, seemingly unimportant things deserve to be adored. People should not take them for granted, as well as their own life. The most marvellous thing, according to Chesterton, is simply one's existence. Chesterton called those things tremendous trifles and dedicated to them a book of essays (*Tremendous Trifles*). He also incorporated them into his whole literary production. Chesterton wondered how to remind his readers of these small, but important details, and he found the answer in paradox.

Paradox is a seemingly illogical statement, but when studied closely it turns out to be true. It should attract the reader's attention and shock him, so that he realizes the neglected truth. Chesterton was not the only author who used paradox widely. There were others, for instance G. B. Shaw or Oscar Wilde. But their usage of paradox differed. Chesterton used paradox to somersault the truth. He wanted to highlight the plain truths that usually hardly anybody notices. And paradox was an ideal instrument to this purpose.

To summarize it, we learned that Chesterton's detective stories are different because of their detectives, criminals and setting, but also because of the philosophy, which the author inserted into them. We can say that they have two layers. On the surface there is a detective story with all necessary items. But if you look deeper, you will find clever observations of the every-day life. You will be reminded of some plain but important truths, which you have forgotten a long time ago. And last, but not least, you will be wonderfully entertained by the humour of the great author who even nowadays has something to say.

6. Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje G. K. Chestertonovi a jeho netradičním detektivním příběhům (*Anarchista Čtvrtek*, *Klub podivných živností*, *Paradoxy pana Ponda* a příběhy otce Browna). Zkoumá, v čem jsou tyto detektivky odlišné od detektivek dalších autorů, kteří tvořili během tzv. Zlatého věku detektivky, např. Agathy Christie, nebo Arthura Conana Doylea.

První část zmiňuje důležité mezníky v historii detektivky a zaměřuje se především na dvacátá a třicátá léta dvacátého století, kdy G. K. Chesterton tvořil. Snaží se také objasnit důvody tehdejší velké popularity detektivního žánru a obhájit jeho literární hodnotu.

Druhá část zkoumá jednotlivé rysy Chestertonových detektivek. Zaměřuje se na detektivy, zločince a prostředí, a všímá si, jak se v nich odrážejí jednotlivé prvky Chestertonovy životní filozofie – zdravý rozum, poezie každodennosti a paradox.

This bachelor thesis deals with G. K. Chesterton and his unconventional detective stories (*The Man Who Was Thursday*, *The Club of Queer Trades*, *Paradoxes of Mr. Pond* and father Brown stories). It explores the differences between Chesterton's detective stories and stories of other Golden Age of Detective Fiction authors (Agatha Christie, Arthur Conan Doyle etc.).

In the first part of the thesis, the most important facts from the history of detective fiction are mentioned. Emphasis is put on 1920s and 1930s, because Chesterton wrote most of his works during this period. Reasons why the genre of detective fiction was so popular those days are also given.

The second part deals with the distinguishing features of Chesterton's detective stories. It focuses on detectives, criminals, and setting of Chesterton's detective stories. It also observes how they reflect his philosophy – common sense, poetry of everydayness and paradox.

7. Bibliografie

Primární literatura:

Chesterton, G. K. *Modrý kříž*. Praha: Lidová demokracie, 1968.

Chesterton, G. K. *Povídky otce Browna. Paradoxy pana Ponda*. Praha: Odeon, 1985.

Chesterton, G. K. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*. Praha: Odeon, 1987.

Sekundární literatura:

Ahlquist, Dale. „Recovering the Lost Art of Common Sense“. *Ignatius insight* [online]. Červen 2006. [cit. 7. května 2011]. Dostupné z: <http://www.ignatiusinsight.com/features2006/dahlquist_commonsense_jun06.asp>.

Ahlquist, Dale. „The Club of Queer Trades“. *The American Chesterton Society* [online]. [cit. 7. května 2011]. Dostupné z: <http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=306>.

Ahlquist, Dale. „Paradoxes of Mr. Pond“. *The American Chesterton Society* [online]. [cit. 6. května 2011]. Dostupné z: <http://www.chesterton.org/wordpress/?page_id=1941>.

Čapek, Karel. *Marsyas čili na okraj literatury*. Praha: Československý spisovatel, 1971.

Čulík, Jan. „Chesterton a paradox“. In Chesterton, G. K. *Modrý Kříž*. Praha: Lidová demokracie, 1968.

Hewitt, Douglas. *English Fiction of the Early Modern Period 1890 – 1940*. London: Longman, 1988.

Hrabák, Josef. *Čtení o románu*. Praha: SPN, 1981.

Hrabák, Josef. *Napínavá četba pod lupou*. Praha: Československý spisovatel, 1986.

Chesterton, G. K. „How to Write a Detective Story“. *G.K.'s Weekly*. 17. 10. 1925. *The American Chesterton Society* [online]. [cit. 8. května 2011]. Dostupné z: <http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=900>.

Chesterton, G. K. *Generally Speaking, A Book of Essays*. Leipzig: Bernhard Tauchnitz, 1929.

Chesterton, G. K. „The Ideal Detective Story“. *Illustrated London News*. 25. 10. 1930. *The American Chesterton Society* [online]. [cit. 8. května 2011]. Dostupné z: <http://209.236.72.127/wordpress/?page_id=906>.

Chesterton, G. K. *Ohromné maličkosti. Obrany*. Praha: Vyšehrad, 1976.

Chesterton, G. K. *The Defendant. Projekt Gutenberg* [online]. 3. května 2004. [cit. 14. května 2011]. Dostupné z: <[http://www.gutenberg.org/files/12245/12245-h/12245-h.htm#A DEFENCE OF DETECTIVE STORIES](http://www.gutenberg.org/files/12245/12245-h/12245-h.htm#A_DEFENCE_OF_DETECTIVE_STORIES)>.

Chesterton, G. K. *Autobiografie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007.

Olson, C. E. „Seeing With the Eyes of G. K. Chesterton. An Interview With Dale Ahlquist“. *Ignatius Insight* [online]. Červenec 2006. [cit. 8. května 2011]. Dostupné z: <http://www.ignatiusinsight.com/features2006/dahlquist_gkeyes_july06.asp>.

Pavera, Libor. Všeticka, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.

Přidal, Antonín. „Jak postavit detektivku na hlavu aneb experimenty začínajícího Chestertona“. In Chesterton, G. K. *Klub podivných živností. Anarchista Čtvrtek*. Praha: Odeon, 1987.

Rušarová, Lucie. *Estetická kategorie údivu v díle G. K. Chestertona*. Brno: 2010. 95 s. Diplomová práce na Masarykově univerzitě. Fakulta filozofická. Vedoucí diplomové práce prof. PhDr. Petr Osolsobě Ph.D. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/146603/ff_m/mgr_prace_146603.pdf?info=1&zpet=http://theses.cz/vyhledavani/?search=chesterton&start=1>.

Sayers, Dorothy L. „The Detection Club Oath“. *Simon Fraser University* [online]. [cit. 30. dubna 2011]. Dostupné z: <<http://www.sfu.ca/english/Gillies/Engl38301/oath.htm>>.

Stříbrný, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury* 2. díl. Praha: Academia, 1987.

Tomský, Alexander. *Úžas, radost a paradoxy života v díle G. K. Chestertona*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.